

Közzszolgálati Nemzetközi Képzési Központ

Gyűlöletbűncselekmények, bűnüldözés és bűnmegelőzés az Európai Unióban

Dr. Kozáry Andrea

Oktatási segédanyag

Nemzeti Közzszolgálati Egyetem 2013.

Tartalomjegyzék

Bevezetés	3.
1. Mi a gyűlölet-bűncselekmény?	4.
1.1. Előítélet és társadalmi gyűlölet	5.
1.1.1. Az előítélet	5.
1.1.2. A társadalmi gyűlölet	5.
1.1.3. Az előítélet és a társadalmi gyűlölet közötti különbség	7.
2. A társadalmi gyűlölet működés módja: a gyűlöletbeszéd	8.
3. A társadalmi gyűlölet működés módja: a gyűlölet-bűncselekmények	10.
3.1. A gyűlölet-bűncselekmények áldozatai	10.
3.2. A gyűlölet-bűncselekmények elkövetésének motivációi	12.
3.2.1. Izgalmat, élvezetet keresés	12.
3.2.2. A felségterület védelme	12.
3.2.3. Megtorlás	13.
3.2.4. Küldetést teljesítő	13.
3.3. A gyűlölet-bűncselekmények hatása az áldozatokra	15.
3.4. A gyűlölet-bűncselekmények elkövetői	15..
3.5. A gyűlölet-bűncselekményeket meghatározó társadalmi tényezők	15..
3.5.1. A gazdasági helyzet hatása	15.
3.5.2. A társadalmi integráció hatása	16.
3.5.3. A politika hatása	17.
4. A gyűlölet-bűncselekmények visszaszorítása. A kezelés alternatívái	18.
4.1. A társadalmi gyűlölet előtt zárt és nyitott társadalmak	19.
5. Jogi szabályozás, civil szervezetek, esetek	20.
Irodalom	22.

Bevezetés

Magyarországon, sajnálatos módon az utóbbi évtizedben számos nagyon súlyos gyűlölet-bűncselekményt követtek: gondoljunk csak a romák elleni sorozatgyilkosságra, a Meleg Méltóság Menetének résztvevőit ért támadásokra, a gyöngyöspatai incidens-sorozatra, vagy a zsidó hitközségi vezető megtámadására.

A gyűlölet-bűncselekmények a biztonsághoz, a magánélethez való alapjogokat sértik, melyek az emberi méltóságot és az egyenlőség elvét a legszélsőségesebb módon támadó cselekmények, ezért a tényleges és a szimbolikus hatásuk is igen erős. Mivel a megtámadott személyt identitásában, a személyisége valamely lényegi vonása miatt támadják, ezért a konkrét áldozatra gyakorolt pszichés hatás is súlyosabb, mintha ugyanazt a bűncselekményt előítélet motiváció nélkül követik el. Ráadásul a konkrét áldozaton túl az általa megtestesített egész csoportra kihatással lehet a bűncselekmény; az egész csoportban erősítheti a kirekesztettség és a félelem érzését. Ezáltal az egész társadalomra is hatással lehetnek ezek a cselekmények – különösen, ha a támadás súlyos vagy durva volt: növelik a feszültséget a társadalmi csoportok között, erőszakot szülhetnek közöttük, tehát adott esetben közbiztonsági kockázatot rejtenek magukban.

Angolul a ‘hate crime’, azaz „gyűlölet-bűncselekmény” szinonimájaként használják a ‘bias motivated crime’, vagyis az „előítélet által motivált bűncselekmény” fogalmát, ami tehát egy sokkal pontosabb meghatározás. A nemzetközi szervezetek közül tematikusan leginkább az EBESZ (Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet= Organization for Security and Co-operation in Europe)¹ foglalkozik a gyűlölet-bűncselekmények kérdéskörével.

A „Gyűlölet-bűncselekmények: bűnüldözés és bűnmegelőzés az Európai Unióban” tansegédlet elsősorban a Nemzeti Közszerológati Egyetem Nemzetközi Közszerológati Kapcsolatok MA képzésén részt vevő hallgatók számára nyújt alapvető ismeretanyagot. Az Európai Unió tagjaként hazánk számára a jogállamiság európai követelményrendszerének elsajátítása és mindennapi alkalmazása minden állampolgár, de különösen a közszerológat területén munkálkodók számára alapvető köteleesség. A „szabadság, biztonság és jog” térség megteremtésével lehetővé vált a személyek szabad mozgása, ám ezzel megteremtődött az

¹ 1975-ben hozták létre. A szervezet célja a Helsinki Záróokmányban és számos más, magas szinten elfogadott dokumentumban lefektetett elvek, közös értékek és célok érvényre juttatása a szuverén államok által megfogalmazott politikai kötelezettségvállalások teljesítésén keresztül. A közvélemény előtt jól ismert az békefenntartó tevékenysége, választási megfigyelési missziói, csakúgy, mint a szervezet nemzeti kisebbségi főbiztosának közvetítő szerepe a tagállamok nemzeti kisebbségekkel kapcsolatos konfliktusainak feloldásában.

„egységes európai bűnügyi térség” kialakulásának lehetősége is. A nemzetközi rendőri, rendvédelmi együttműködés alapja, hogy megismerjük az Európai Unió tagállamainak felfogását és gyakorlatát is.

1. Mi a gyűlölet-bűncselekmény?

A gyűlölet-bűncselekmény meghatározásának van egy közös pontja a szakirodalomban és a rendőrségi gyakorlatban egyaránt. Minden meghatározás középpontjában az áldozatok kiválasztásának sajátos szempontja áll. A gyűlölet bűncselekmények áldozatai mindig olyan csoportokhoz tartoznak, amelyek eltérnek a támadók etnikai, nemzeti, vallási csoportjaitól, szexuális orientációjuk más, és/vagy képességeikben korlátozottak.

Akkor beszélünk tehát gyűlölet-bűncselekményekről, ha „bizonyíték van arra, hogy az áldozatokat származásuk, etnikai nemzeti hovatartozásuk, vallásuk, korlátozott képességei, vagy szexuális orientációjuk miatt választották ki.” (az FBI meghatározása; idézi Whitley & Kite, 2010)

“Akkor történik gyűlölet-bűncselekmény, ha az áldozatokat olyan speciális jellemvonások alapján választották ki, mint származás, vallás, nemzeti hovatartozás, vagy a nemük, és ellenük erőszakot vagy megfélemlítést alkalmaznak.” (Hudson, 2009.)

„A különböző szervezetek és ügynökségek a gyűlölet-bűncselekmények eltérő meghatározását alkalmazzák, de mindegyik azt az alapelvet követi, hogy az a bűncselekmény tartozik ebbe a kategóriába, amely egy adott csoport elleni előítéletről fakad, legyen az vallási, bőrszín, nemzetiség, szexuális orientáció, korlátozott képességek szerint vagy nemileg eltérő csoport.” (A Guide to Fighting Hate Crime.)

A gyűlöletből elkövetett bűncselekmény tehát nem személyesen az áldozat, hanem az ellen a **csoport ellen irányul**, amelyhez tartozik. Az előítélet és a gyűlölet **társadalmi megkülönböztetést** üzen és hoz létre, teljesen mindegy, hogy az áldozatként, véletlenszerűen kiválasztott egyén milyen ember, csak egyetlen egy tulajdonsága fontos: olyan csoporthoz tartozik, amelynek az elkövetők szándéka szerint alárendelt társadalmi helyzetben kell lennie.

1.1. Előítélet és társadalmi gyűlölet

A gyűlölet-bűncselekmények megértéséhez tehát két fogalmat kell megvizsgálnunk, az **előítéletet** és a **társadalmi gyűlöletet**, hogy láthassuk, mi ösztönzi, vagy éppen ellenkezőleg, korlátozza a gyűlölet-bűncselekmények terjedését. Ehhez az előítéletet nem csak szociálpszichológiai, de szociológiai szempontból is tekintetve kell vennünk.

1.1.1. Az előítélet

Szociálpszichológiai szempontból az **előítélet attitűd, amely azért irányul bizonyos emberek ellen, mert ők egy meghatározott társadalmi csoport tagjai** (Brewer & Brown, 1998). Az előítélet ebből a szempontból **a rasszizmus érzelmi komponense** (Green & Gabbidon, 2009).

Szociológiai szempontból az előítélet nyílt vagy látens céljai és társadalmi következményei felől határozhatjuk meg. Ennek megfelelően **az előítéletet úgy tekinthetjük, mint ami egy zárt, átjárhatatlan rétegekből álló társadalmi hierarchia létrehozására törekszik, és ennek megfelelő ítéletek fogalmaz meg a célként kiválasztott csoportok kapcsán.**

A diszkrimináció törekvés az előítélet gyakorlati megvalósítására, az átjárhatatlan határokkal elválasztott társadalmi hierarchia létrehozására. Mivel az előítélet az egyenlőség intézményesülésével párhuzamosan alakul ki és szerveződik meg, kölcsönhatásban van a megcélzott csoportok identitásának kialakulásával (Fleck et al., 2012). Az előítéletek és a diszkrimináció egyik fontos célja, hogy a kiválasztott csoportok saját identitásuként fogadják el az előítéletek által megfogalmazott lenéző-megkülönböztető értékeléseket. Másik fontos céljuk az, hogy intézményesítsék a megkülönböztetéseket – ha ez nem sikerül, akkor olyan informális hierarchia létrehozására törekednek, amely **megakadályozza a közjavakhoz való egyenlő hozzáférést és privilégiumokat** biztosít a többségnek.

1.1.2. A társadalmi gyűlölet

A gyűlöletet nem csupán pszichológiai jelenség, bár az azt létrehozó és fenntartó folyamatok elválaszthatatlanok a pszichológiai hatásoktól és következményektől. Ha csak pszichológiai

jelenségnek tekintünk az előítéltre és a rasszizmusra, az azzal a negatív következménnyel járhat, hogy nem tudjuk eredményesen felvenni ellene a harcot.

„A rasszizmus pszichologizálása, akár a közvélekedés szintjén, akár intellektuális síkon, akadályozza annak feltárását, hogy gyökereit inkább Európa politikatörténetében találhatjuk meg.” (Lentin, 2004.)

Szükségünk van tehát egy olyan fogalomra, amelynek társadalmi összefüggéseiben, a csoportviszonyok, a közjavakhoz való hozzáférés, vagyis a hatalom egymásra hatásaként mutatja meg a gyűlölet-bűncselekményeket.

Az előítélttel és a gyűlölet-bűncselekménnyel összefüggő gyűlöletet az utóbbi időben a szociológusok **társadalmi gyűlöletnek** nevezik. Minden társadalomnak szüksége van **közös valóságra**, és nemigen tekinthetjük társadalomnak azt, amely nem rendelkezik közös valósággal, ez teszi ugyanis lehetővé, hogy a különféle csoportok és egyének egy közös mezőben értelmezhessék a saját valóságaikat. (Krémer, 2011) Ahogyan a konszenzuskészség, úgy a társadalmi gyűlölet is ennek a közös valóságnak az egyik (lehetséges) dimenziója. **A társadalmi gyűlölet az egyének csoportjait - a hierarchiát létrehozók számára előnyös, mások számára hátrányos - osztályokba sorolja.** Ilyen osztály a „rassz” és a „faj”, amelyek egyaránt „az emberek osztályozását szolgáló, társadalmilag konstruált” fogalmak (Loury, 2002), vagyis „objektíve”, e konstrukciós folyamatától függetlenül nem léteznek.

„Számptalan forrásból származó adat mutatja, hogy az emberi faj genetikailag homogén és a genetikai variációk széles körben jellemzik a különböző populációkat. [...] A rassz ennek ellenére mind társadalmilag, mind tudományosan veszélyes fogalom maradt. Szerencsére a modern humángenetika azt a fontos üzenetet közvetíti, hogy az emberi populációk osztoznak a legtöbb genetikai variáción, és a tudomány nem támogatja azt az elképzelést, hogy az egyes populációk diszkrét, egymással nem érintkező entitások. [...] A genetika tehát fontos eszköze lehet a rasszprobléma megvilágításának, valamint hatástalanításának, és képes is erre.” (Jorde & Wooding, 2004)

A „faj” és a „rassz” fogalom létezésének oka és értelme a társadalmi viszonyok és folyamatok körül folyó küzdelmekben lelhető fel. Az előítéletek és a társadalmi gyűlölet tehát

konstruált kategóriák mentén fogalmazódik és szerveződik meg. Az **új rasszizmus**, éppen azért mert a genetika cáfolja az axiómáit, már igyekszik távol tartani magát a genetikától és a kultúrára helyezik a hangsúlyt. (Lentin & Titley, 2011) A régi (biológiai) és az új (kulturális) rasszizmus azonban nem válik el élesen egymástól, Magyarországon is egybemosódik például, ha a cigányokról van szó.

1.1.3. Az előítélet és a társadalmi gyűlölet közötti különbség

A társadalmi gyűlölet nem az előítélet súlyosabb, durvább változata. **Az előítélet virtuális privilégiumokat hoz létre.** Ezeket a privilégiumokat az előítéletek nemcsak megkonstruálják, de védelmezik is, és ennek a határvonalnak vannak konstans és társadalmanként, valamint koronként változó tartalmú érzékeny, gyenge pontjai. Ezeket a merev, átjárhatatlan hierarchia illúziójának fenntartásához különösen erőteljesen kell védelmeznünk a privilegizált csoportoknak. Ilyen gyenge pont például a munkaerő-piaci pozíciókhoz és a hatalom bármely formájához való hozzáférés. A diszkrimináció a közjavakhoz való hozzáférés hierarchiáját védő limes minden egyes pontján megjelenik, akadályozza a munkához jutást, a tanulást, az egészségügyi ellátást stb., de nem feltétlenül jár együtt gyűlölettel.

Az előítélet megfelelő háttérrel és alapot teremt tehát a diszkrimináció számára, de annak ellenére, hogy az irodalomban általános az előítéletek és a gyűlölet-bűncselekmények összekapcsolása, az előítélet ahhoz nem ad elegendő alapot. Az előítélet törekvése és eredménye, hogy az általa kreált hierarchia legaljára helyezze el a célcsoportokat. **Az előítélet tehát degradál és értéktelenné tesz,** ez pedig kevés az olyan bűncselekmények elkövetéséhez, mint a romák elleni magyar gyilkosságsorozat, vagy a Breivik által elkövetett tömeggyilkosság Norvégiában. Az előítélet célja a „valaki” feletti az uralkodás és az illető csoport elnyomása, kirekesztése. (Bonilla-Silva, 2006).

A társadalmi gyűlölet nem alárendeltek, és engedelmességre alkalmas embereket konstruál, hanem **ellenségeket**, akik aktívan vagy passzívan, akár pusztán létezésükkel is fenyegetik a privilegizáltak uralmát. A társadalmi gyűlölet képviselői (szélsőjobboldali, idegengyűlölő, neonáci csoportok) az általuk elképzelt társadalmi rend ellen támadó ellenségnek képzelik a célul választott csoportok tagjait. Támadásnak bármi tekinthető, például egy csoport növekvő létszáma, nyomorából fakadó túlélési stratégiája, vagy akár a

társadalmi felemelkedése is. Az uralomra vágyakozók fejében mindig valós társadalmi folyamatok alakulnak át ellenséges támadássá. Ezért az ellenségként definiált csoportok felfogásuk szerint veszélyesek a társadalomra és folyton-folyvást fenyegetik azt. A magyar társadalomban a romák, és egyre inkább a zsidók vannak ebben a helyzetben. A 2011-ben a joghallgatók, és a 2004-ben és 2011-ben a rendőrtiszthallgatók között végzett kutatás adatai azt mutatják, hogy a közhatalom működtetésében kulcsszerepet játszó foglalkozásokra készülő hallgatók több mint 60 százaléka veszélyesnek tartotta a cigányokat és 8-15 százaléka ugyanígy vélekedett a zsidókról (Fleck et al., 2012).

Kulcsfogalmak:

gyűlölet-bűncselekmény
társadalmi megkülönböztetés
előítélet
új rasszizmus
diszkrimináció
társadalmi gyűlölet

Kérdések:

1. Milyen különbségek vannak a gyűlölet-bűncselekmény és a bűnözés egyéb típusai között?
2. Mi az előítélet társadalmi célja és következménye?
3. Mi a társadalmi gyűlölet társadalmi célja és következménye?

2. A társadalmi gyűlölet működésmódja: a gyűlöletbeszéd

A társadalmi gyűlölet legfontosabb célja kijelölni, fenntartani és minden lehetséges esetben demonstrálni a társadalom (az ebben az értelmezési keretben jellemző szóhasználatnál szólva: a nemzet, a „faj”, az „igaz hit” stb.) általuk létrehozott határait. A társadalmi gyűlölet által kijelölt határ abban különbözik minden más társadalmi határtól, hogy nem egyszerűen átléphetetlen, de megközelíthetetlen és sérthetetlen is.

Ahhoz, hogy célt érjen, a társadalmi gyűlöletnek kétségbevonhatatlanná és **magától értetődővé kell tennie a társadalom határait**, és arra kell törekednie, hogy az elképzelt választóvonalak valóságossá, érzékelhetővé váljanak mindenki számára. Ahogyan az előítélet

negatív szerepelvárások, tulajdonságok és magatartásmódok folytonos verbális kifejezésével jelöli meg a célcsoportokat, a társadalmi gyűlölet is szavakban újra és újra kijelöli a szerinte „szent” határokat és eljártssza a megsértésükért járó szankciókat.

A gyűlöletbeszédet ebben az összefüggésben, mint a rituális gyűlöletgyakorlatok része érthető meg, és tévútra visz, ha a szólásszabadság keretein belül akarjuk értelmezni. A polgári társadalom létrejötte óta a szabadság egyszerre jelenti az egyének függetlenségét és saját sorsuk feletti rendelkezését. **A szólás szabadsága a vélemény szabadsága,** és egyetlen vélemény sem eleve igaz, mindegyik vitatható, és éppen a vitathatóságuk miatt mondják el és írják le. Ebből következik, hogy aki bárkit meg akar fosztani függetlenségétől, és ezt szóban elmondja, tegye ezt bármilyen kódolt formában is, az nem a szólás szabadságával él, hiszen **senkinek nem lehet szabadsága mások függetlenségének megszüntetésére.**

A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (1966) szerint nemcsak lehet, de fel is kell lépni és „törvényben kell megtiltani a nemzeti, származási (racial) vagy vallási gyűlölet bármilyen hirdetését, amely megkülönböztetésre (discrimination), ellenségeskedésre vagy erőszakra biztat (incitement).”

A gyűlöletbeszéd tehát nemcsak a társadalmi gyűlölet rituális gyakorlása, hanem a polgári, mindenki számára egyenlő szabadság felszámolására való törekvés is. Azon dolgozik, hogy csak a privilegizált származási, vallási, nemzeti, politikai csoportok rendelkezhessenek szabadsággal. **A társadalmi gyűlölet egyik axiómája az, hogy a privilegizált csoportok csak a többiek elnyomása révén lehetnek szabadok.**

A gyűlöletbeszéd ugyanakkor maga is **agresszió**, még abban az esetben is, ha nem szólít fel közvetlenül erőszakra.

A célcsoportok tagjainak megjelölésére alkalmazott kifejezések nyílt vagy kódolt formában, de minden esetben úgy mutatnak be emberi lényeket, „mint akik kevesebbek, mint emberek, ez pedig emberiség és az emberiség degradációja.” (Hate Crime – The Cross-Government Action Plan, 2009)

El kell tehát különítenünk egymástól a társadalmi gyűlöletet tápláló és a magántermészetű, felindulásból, dühből vagy egyszerűen csak a vitából fakadó személyes megjegyzéseket, amelyeknek nincs köze egyes csoportok társadalmon kívülre kergetéséhez. **A**

választóvonalat egyértelműen a **privilegiumok létrehozására és mások szabadságtól való megfosztására törekvés jelöli ki.**

A **társadalmi gyűlölet komplex rendszer**, amelyet sem megérteni, sem kezelni nem lehet, ha csupán egyik elemét, mondjuk a fizikai sérelmekkel járó bűncselekményeket akarjuk megakadályozni. A társadalmi gyűlölet dimenzióit tehát együttesen kell az intézményrendszer számára is értelmezhető, szankcionálható meghatározásba foglalni. A gyűlöletbeszéd megjelöli, stigmatizálja az áldozatokat, a romákat, a zsidókat, melegeket és a politikai ellenfeleket, a gyűlölet-bűncselekmények elkövetői pedig úgy vadásznak rájuk, mint hajdanában a spártaiak a helótákra. Tehát, **minden rendű és rangú, a stigmatizáltak ellen elkövetett degradáló, kárt okozó cselekményt gyűlölet-bűncselekménynek kell tekinteni.**

Kulcsfogalmak:

gyűlöletbeszéd
szólásszabadság

Kérdések:

1. Mi a viszony a szólásszabadság és a gyűlöletbeszéd között?
2. Hogyan függ össze a gyűlöletbeszéd és a társadalmi gyűlölet?
3. Milyen következményekkel járhat, ha nem álljuk útját a gyűlöletbeszédnek?

3. A társadalmi gyűlölet működésmódja: a gyűlölet-bűncselekmények

A gyűlölet-bűncselekményeket a motiváció, vagyis az áldozatok sajátosságai, a cselekmények és az elkövetők tipológiája alapján elemzi az irodalom.

3.1. A gyűlölet-bűncselekmények áldozatai

Ahogy az 1. fejezetben említettük, a bűncselekményeknek ezt a típusát **stigmatizált társadalmi csoportok ellen követik el**, az elkövetők célja nem az áldozat pénzének vagy valamely tulajdonának megszerzése, hanem azért támadják meg, mert valamelyik megbélyegzett csoporthoz tartozik. Ez ismét rámutat a gyűlöletbeszéd és a gyűlölet-bűncselekmények közötti szoros kapcsolatra.

A stigmatizált csoportok legalább egy szempont szerint a társadalom peremén helyezkednek el, bevándorlók, vagy azok leszármazottai – még abban az esetben is, ha már

évszázadok óta az adott országban élnek, mint az afroamerikaiak az Egyesült Államokban, vagy a romák Magyarországon. Mivel **az új rasszizmus a kulturális ellentétekre helyezi a hangsúlyt**, a társadalom peremén, szegénységben élő, bőrszín, származás vagy nemzetiség szerint a többségtől különböző, eltérő nyelvet beszélő és eltérő kultúrát képviselő csoportokat előszeretettel stigmatizálja és intéz ellenük támadásokat. A kulturális differencia ugyancsak fontos a vallási és szexuális orientáció esetében. A társadalmi gyűlölet eszménye a homogén társadalom, amely elnyomja és kiszolgáltatott helyzetbe kényszeríti azokat, akiket nem tud homogenizálni. Jellemző ebből a szempontból, hogy a csökkent képességűeket érő támadások 78 százaléka a csökkent mentális képességűeket éri, hiszen ők azok, akiket a társadalmi gyűlölet képviselői inkább képtelenek magukkal egyenlőnek elfogadni.

1. táblázat

A gyűlölet-bűncselekmények áldozatai a bűncselekmény motivációja alapján %

	USA (FBI)		UK
	2006 ^a	2011 ^b	2012 ^d
esetszám	7720	6222	43748
bőrszín, származás, etnikum	65,6	58,4	82
vallás	18,1	19,2	4
szexuális orientáció	15,3	20,4	10
csökkent képesség	1	0,8	4
	100	98,8^c	100

a) Whitely & Kite, 2010.

b) <http://www.fbi.gov/about-us/cjis/ucr/hate-crime/2011/tables/table-1>

c) Többféle előítélet kombinációja: 0,1%

d) <https://www.gov.uk/government/policies/reducing-and-preventing-crime--2/supporting-pages/hate-crime>

Az 1. táblázatban az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság gyűlölet-bűncselekményeket összegző statisztikáját láthatjuk. Bár az arányok változóak és a két ország között eltérőek, megállapíthatjuk, hogy az ezredfordulót követően az eltérő származású és szexuális orientációjú (az Egyesült Államokban a vallás ezzel azonos arányú) egyének stigmatizálása a legfontosabb a gyűlölet-bűncselekmények szempontjából. Azok az emberek válhatnak a legnagyobb valószínűséggel áldozattá, akik ebbe a két csoportba tartoznak.

3.2. A gyűlölet-bűncselekmények elkövetésének motivációi²

3.2.1. Izgalmat, élvezetet keresés

Ebbe a csoportba azok tartoznak, akik **az unalom ellenszereként** követnek el gyűlölet-bűncselekményeket. McDevitt kutatása szerint az ilyen bűncselekményekért letartóztatott fiatalok gyakorta mondták azt a rendőröknek, hogy csak unatkoztak és valami szórakozást kerestek (McDevitt et al., 2002). Abban az esetben, ha az elkövetés motivációja az izgalom és az erőszak keltette élvezet utáni vágy, az elkövetők kevésbé ellenségesek a megtámadott csoportja iránt. Az izgalmat és élvezetet kereső elkövetők úgy választják ki áldozatukat, hogy **könnyen és biztonságosan** követhessenek el erőszakot vele szemben. A másik szempont, az áldozatválasztásukban, hogy alkalmatlan legyen a bűntény jelentésére, vagy ne akarja azt megtenni. Így például a meleg és a biszexuálisok könnyű célpontok lehetnek, mert nem szívesen jelentik a gyűlölet-bűncselekményeket, mivel tartanak a rendőrök zaklatásától, illetve szexuális orientációjuk feltárásától (Herek et al., 2002). Az izgalmat kereső elkövetők gyakran azzal igazolják tettüket, hogy minimalizálják az áldozatra tett hatását és úgy mutatják be, mint ártalmatlan viccet.

Ez a koncepció annak alapján sorolja az unatkozó fiatalok támadásait a gyűlölet-bűncselekmények közé, mert a támadás áldozata ugyanannak a csoportnak a tagja, amelyet a társadalmi gyűlölet is megbélyegez. Az elkövetők tettét másodlagos gyűlölet-bűncselekménynek is nevezhetjük, mert az áldozatok kiválasztása a társadalmi gyűlölet létrehozta feltételek között történik, anélkül követi, hogy tudatosítaná annak céljait.

3.2.2. A felségterület védelme

Az elkövetők ez esetben úgy tekintenek magukra, mint akik a saját területüket védik a kívülről jövő támadással szemben. Céljuk az, hogy rákényszerítsék a behatolókat, hogy elmenjenek, általánosabban, hogy megüzenjék az áldozat csoportjának, ne akarjanak a szomszédságukban lakni. Ez vezet ahhoz, hogy a gyűlölet-bűncselekmények nagyobb arányban fordulnak elő a csak fehérek lakta környékeken, ahová kisebbségi csoportok tagjai beköltöznek, mint azon a környéken, ahol ez nem történik meg (Green et al.,

² Whitley & Kite, 2010 tipizálása alapján

1998). Egyes kutatások szerint a területvédő cselekmények teszik ki az összes gyűlölet-bűncselekmény 25 százalékát (Levin & McDevitt, 2002).

3.2.3. Megtorlás

Akkor beszélünk a megtorlásról, mint a gyűlölet-bűncselekmények motivációjáról, ha az elkövetők **revánsot** akarnak venni egy valós, vagy képzelt támadásért. A reváns gyakorta irreleváns, hamis információkból indul ki (McDevitt, 2002), és szinte sosem keresik meg azt személyt, akiről úgy hiszik a támadást elkövette ellenük. Az Egyesült Államokban a megtorlás motiválja a gyűlölet-bűncselekmények 8 százalékát (Levin & McDevitt, 2002).

3.2.4. Küldetést teljesítő

A küldetés motiválta tettesek egy bigott ideológia alapján követik el a gyűlölet-bűncselekményeket, szándékuk az, hogy megszabadítsák a világot a gonosztól (McDevitt et al., 2002). Némelyek közülük gyűlöletcsoportok tagjai, de mégis a csoport vezetőinek támogatása nélkül cselekszenek. Ezek az elkövetők szeretik magukat azon csoportok áldozatának feltüntetni, amelyek ellen erőszakot alkalmaznak. A gyűlöletcsoportok vezetőinek többsége az Egyesült Államokban nyilvánosan elutasítja az erőszakot, úgy tekinti, mint ami veszélyezteti a csoport gyarapodását. Ehhez azonban az szükséges, hogy a közvélemény se fogadja el az erőszakot, azokban az országokban azonban, ahol az erőszak a konfliktusok rendezésének természetes eszköze másként alakulhat a gyűlöletcsoportok irányítása.

Az Egyesült Államokban viszonylag ritka a missziós gyűlölet-bűncselekmény, aránya mindössze 1 százalék.

Különösen az izgalomkereső és területvédő bűncselekményeket **követik el csoportosan**. A gyűlölet-bűncselekmények elkövetését elősegíti, ha az a közösség, amelybe a tettesek tartoznak, természetesnek tekinti a romák, melegek és más kisebbséghez tartozók bántalmazását.

3.3. A gyűlölet-bűncselekmények hatása az áldozatokra

A gyűlölet-bűncselekmények súlyosabb hatással vannak az áldozatokra, mint más bűncselekmények, több pszichológiai problémával küzdenek és azok hosszabb ideig

maradnak fenn (2. táblázat). Különösen igaz ez azokra az áldozatokra, akik fizikai erőszakot, mint például nemi erőszakot is elszenvedtek (Rose & Mechanic, 2002). A gyűlölet-bűncselekmények súlyos következménye, hogy áldozataik, más áldozatokhoz viszonyítva kevésbé érzik, hogy kontrollálni tudnák a saját életüket, azaz nem érzik, hogy el tudnák kerülni az újbóli áldozattá válást.

2. táblázat

A gyűlölet-bűncselekmények áldozatai más bűncselekmények áldozataihoz viszonyítva inkább
▪ idegesek, aggódnak, depressziósok, szenvednek a stressztől
▪ gondolnak a bűnözésre
▪ szenvednek koncentrációs vagy munkavégzési problémáktól
▪ szeretnének elégtételt venni az elkövetőn
▪ érzik ok nélkül magukat kimerültnek és gyengének
▪ félnek a rájuk váró problémáktól
▪ bizalmatlanok az emberekkel
▪ félnek, hogy bűncselekmény áldozatai lesznek és inkább érzik magukat sebezhetőnek
▪ nehezebben birkóznak meg az áldozattá válás hatásaival
▪ szembesülnek problémákkal a párjukkal és a nekik fontos emberekkel való kapcsolatban

(Whitley & Kite, 2010.)

„Az áldozatok tudják, hogy nyíltan semmit sem tettek azért, hogy áldozatok legyenek. Rosszkor voltak rossz helyen, ezért váltak áldozattá. Ebből következik, hogy az, ami miatt áldozattá váltak nem volt és nincs az ellenőrzésük alatt. Vagyis ők alig valamit tudnak tenni, hogy elkerüljék az újabb incidenst.” (McDevitt et al., 2011, p. 711)

A gyűlölet-bűncselekmények nem csak az áldozatokra, hanem annak csoportjára is hatással vannak, ezt nevezik a **másodlagos viktimizációnak**. A területvédő gyűlölet-

bűncselekmények elsődleges és a típus másodlagos célja éppen az, hogy a megtámadott személyen keresztül a közösség egészére hatást gyakoroljon.

3.4. A gyűlölet-bűncselekmények elkövetői

Ahogy a bűnelkövetők sajátosságait is vizsgálja a tudomány, úgy fontosak számunkra a gyűlölet-bűncselekmények elkövetőinek sajátosságai is. Semmi meglepő nincs abban, hogy az elkövetők általában a **fiatal férfiak**: 84 százalékuk férfi és 62 százalékuk 24, 79 százalékuk 35 év alatti (Strom, 2001). Érdekesebb az, hogy kétharmaduk **ismert volt az áldozatok előtt**, a szomszédjuk, kollégájuk, iskolatársuk követett ellenük gyűlölet-bűncselekményt (Kielinger & Peterson, 2007).

A Messner vezette kutatócsoport két az elkövetők két lehetséges modelljét határozta meg (Messner et al., 2004). Az egyik modell szerint az **elkövetők specializáltak**. Tetteik hátterében az előítélet áll, hasonlóan a megtorló és küldetéseljesítő motivációhoz. Fő törekvésük az alávett csoportok feletti uralkodás és előre megtervezik az akcióikat. A másik modell **sokoldalú, flexibilis elkövetőket** feltételez. E szerint a gyűlölet-bűncselekmények elkövetői alig különböznek az egyéb bűncselekményeket elkövetőktől. Ezeknek az elkövetőknek az archetípusa az izgalmat, élvezetet kereső bűnöző. Ezt a modellt támogatja, hogy a gyűlölet-bűncselekmények elkövetőinek nagy része is férfi, munkanélküli és szerepel a bűnügyi nyilvántartásban (Dunbar, 2003). Messner meg is állapította:

„A hasonlóság az előítéletes és a hagyományos támadások között [...] az mutatja, hogy a bigottság szerepe csekélyebb a gyűlölet-bűncselekmények elkövetésében, mint gyakran feltételezik” (Messner et al., 2004.).

3.5. A gyűlölet-bűncselekményeket meghatározó társadalmi tényezők

3.5.1. A gazdasági helyzet hatása

Az irodalomban három tényezőt tartanak meghatározónak, s ezek köré három elméleti megközelítés is épült. Széles körben ismert teória, hogy **az előítéletek a rossz vagy romló gazdasági feltételek között felerősödnek**. A kutatások azt mutatják, hogy a bűnözés és az

előítéletek korrelálnak a gazdasági feltételekkel, amiből szokás levonni azt a következtetést, hogyha a rosszabbá válik a gazdasági helyzet, akkor növekszik az előítélet is. A gyűlölet-bűncselekményeket elkövetők gyakran rendelkeznek gazdasági motivációval, és a kisebbségekhez tartozókat bűnbakként kezelik a gazdasági bajok magyarázatánál (Levin & McDevitt, 1993). A megfélemlítést pedig, amely kétségtelenül fontos eleme a gyűlölet-bűncselekményeknek, arra használják, hogy kiküszöbölje, vagy csökkentse a szűkös forrásokért folytatott versenyt (Levin, 2002).

Ugyanakkor az is kimutatható, hogy a **makro ökonómiai körülmények irrelevánsak**. A korábbi adatok másodelemzése és az új vizsgálatok alapján nem bizonyítható a szoros kapcsolat a gazdasági feltételek és a gyűlölet-bűncselekmények számának növekedése között (Medoff, 1999). Nem találtak például összefüggést a gyűlölet-bűncselekmények száma és a gazdaságilag válságos helyzetben lévő kerületek között New York városában, sőt megállapítható volt, hogy

„**a feketék elleni támadások sokkal gyakoribbak a jómódú közösségekben**” (Lyons, 2007.)

Ez a megállapítás egybeesik a németországi eredményekkel is (Kruger & Pischke, 1997). Figyelembe kell venni, hogy a rendőrségi adatok a tényleges érték alatti számban veszik fel a gyűlölet-bűncselekményeket a statisztikába. Különösen érvényes ez Magyarországon, ahol évente alig néhány, 2011-ben például mindössze 29 gyűlölet-bűncselekményt regisztráltak (Athéna Intézet, gyűlölet-bűncselekmény adatbázis).

3.5.2. A társadalmi integráció hatása

A klasszikus elmélet szerint **a bűnözés a társadalmi heterogenitással egyenes arányban növekszik**. A gyűlölet- és az egyéb bűncselekmények közötti pozitív korrelációból azt a következtetést vonták le, hogy magasabb a gyűlölet-bűncselekmények száma ott, ahol nagyobb a társadalmi heterogenitás és alacsonyabb az informális társadalmi kontroll. (Informális kontroll alatt értjük a kortársak és a közösség normakövetésre irányuló nyomását és válaszait a szabály- és jogsértésekre.)

Ezzel szemben, a **hatalmi különbségekről szóló elmélet** azt feltételezi, hogy több a diszkrimináció és a gyűlölet-bűncselekmény azokban a körzetekben, ahol homogén a

társadalom, ahol a többséghez tartozók bátorítva és biztonságban érzik magukat, mert a rendőrök és a közösségben élők többsége nem szimpatizál az áldozatokkal (Green et al., 1998). A homogén közösségek igyekeznek megtartani ezt az állapotot és ennek érdekében ösztönzik a gyűlöletet, a diszkriminációt, a zaklatásokat. Egybevág ezzel Lyons Chicagóban végzett kutatása, amely szerint a feketék ellen elkövetett gyűlölet-bűncselekmények gyakoribbak azokban a fehér lakóövezetekben, ahol erős az informális társadalmi kontroll és ahová a feketék elkezdnek beköltözni (Lyons, 2007). Magyarországon és Szlovákiában az is megfigyelhető, hogy a vegyes összetételű falvakban, ahol cigányok és nem cigányok egyaránt élnek, a többségi nem cigányok mindent megtesznek azért, hogy az élet minden területén egyértelműen elkülönítsék a kisebbséghez tartozókat (Érpatak, Gyöngyöspata, Jászládány).

3.5.3. A politika hatása

A politika hatását jelenleg inkább történeti kutatásokban vizsgálták – a két háború közötti Németország és az amerikai déli államok esetében. Ezek arra engednek következtetni, hogy a **populista** és a **szélsőjobbaldali** politikai mozgalmak, illetve pártok megerősödése és támogatása jelentős mértékben növelheti a gyűlölet-bűncselekmények elfogadottságát és ebből következően a gyakoriságát.

Kulcsfogalmak

új rasszizmus
izgalom- és élvezetkeresés
területvédelem
megtorlás
küldetésteljesítés
másodlagos viktimizáció
specializált elkövetők
flexibilis elkövetők
hatalmi különbségek

Kérdések, feladatok

1. Milyen változáson ment át a rasszizmus az elmúlt évtizedekben?
2. Mi a kapcsolat az elképzelt társadalmi homogenitás és az a csökkent mentális képességekkel rendelkezők elleni támadások között?
3. Milyen különbségek vannak a gyűlölet-bűncselekmények motivációi között?
4. Melyik motiváció van összhangban és melyik van ellentétben a társadalmi gyűlölet elméletével?
5. Miért szenvednek súlyosabb lelki károkat a gyűlölet-bűncselekmények áldozatai?
6. Milyen társadalmi hatásai lehetnek a másodlagos viktimizációnak?
7. Társadalmi következményeit tekintve van-e különbség a specializált és a flexibilis bűnözők gyűlölet-bűncselekményei között?
8. Vitassák meg, hogy melyik társadalmi meghatározó tényező alapján lehet legjobban megmagyarázni a gyűlölet-bűncselekmények elmúlt években Európában és Magyarországon megfigyelhető növekedését!
9. Véleményük szerint a romák ellen elkövetett sorozatgyilkosság a gyűlölet-bűncselekmények közé tartozik-e?
10. Melyik motiváció hajthatta a romák ellen elkövetett sorozatgyilkosság elkövetőit?
11. Melyik motiváció hajthatta Breiviket a baloldali fiatalok legyilkolásában?
12. Melyik motiváció hajthatta a betiltott Magyar Gárda vezetőit és tagjait?

4. A gyűlölet-bűncselekmények visszaszorítása. A kezelés alternatívái

A gyűlölet-bűncselekmények visszaszorítása a társadalmi feltételek kezelését is jelenti, beleértve a társadalmi csoportok közötti gazdasági különbségeket, a társadalmi mobilitás lehetőségeit és a különbségek kulturális kezelését, a jogi és társadalmi egyenlőség biztosítását, és nem utolsósorban az igazságszolgáltatás és a rendőrség hozzáállásának megváltoztatását. Az **intoleranciával szembeni intolerancia** nyithatja meg az utat a társadalmi gyűlölet felszámolásához. A technikai jellegű megoldások és a büntetések csak ezzel együtt vezethetnek eredményre.

A társadalmi gyűlöletet képviselőinek célja az, hogy az egész társadalom fogadja el és vigye a végsőkéig a társadalmat szétszakító folyamatot, azaz intézményesítse a **prekariátus**, azaz a bizonytalan és állandó veszélyhelyzetben lévők osztálya (Standing, 2011) elválasztását

a társadalomtól. Ezzel a következménnyel jár ugyanis az oktatás szegregálása, a nyomorszintű megélhetést se biztosító kényszermunka rendszere, az állandó rendőri (csendőri) felügyeletet, és a súlyos büntetések alkalmazása azok ellen, akik nem engedelmessé válnak. Az ilyesfajta rendszerek akkor működnek „jól”, ha könnyedén azonosítani lehet az alávetetteket, ehhez pedig meg kell jelölni őket. A náci erre a célra használták a **sárga csillagot**, ma azonban a gyűlöletbeszéd funkciója **stigmatizálni** az áldozatokat. Világosan kell látni, hogy minden, ennek az alternatívának tett engedmény egyre elfogadottabbá teszi a gyűlölet-bűncselekményeket.

Aki fontosnak tartja a polgári társadalom értékeit nem fogadhatja el a fenti alternatívát. Helyette a kiilleszkedés feltételeinek korlátozását, lehetőség szerint a felszámolását tűzi ki célként maga elé. Ehhez a **társadalmi szolidaritást** érvényesíteni kell a társadalompolitikában és egyaránt meg kell követelni a közhatalmi szervezetektől a politikai hatalomtól, hogy védelmet nyújtson a margón kívülre szorultaknak. Ha bezárulnak azokat a kapuk, amelyekeken keresztül a prekariátus tagjai visszatérhetnek a társadalomba az súlyos társadalmi konfliktusok forrása lehet. Minden demokráciában világosan ki kell jelölni a tolerancia határait, **a szabadságjogok és az alkotmány nem válhatnak öngyilkossági szerződéssé**, ahogyan azt R. H. Jackson bíró 1949-ben megjegyezte.

4.1. A társadalmi gyűlölet előtt zárt és nyitott társadalmak

Hogy melyik alternatívát választja egy társadalom, az attól függ, hogy kulturálisan és politikailag nyitott-e a társadalmi gyűlöletre. A **gyűlöletre nyitott társadalmak** degradálják a következményeket, ezért sem formálisan, sem informálisan nem kezelik társadalmi problémaként a társadalmi gyűlöletet. Azaz nem tekintik olyan jelenségnek, amely következményeit tekintve átstrukturálja a társadalmat, és amellyel szemben a közhatalomnak minden eszközével fel kell lépnie. Mint más társadalmi problémákat, ezt is negligálják, mind kulturálisan, mind pedig jogilag, befogadják, eltűrik, néha még támogatják is az intézményesülését, ez pedig azzal jár, hogy az első, katasztrofális következményekkel járó alternatívát választja az ország. Az ilyen országokban általában merev, átjárhatatlan a társadalmi hierarchia, vagy legalábbis ilyen hierarchia létrehozására törekednek. De minél merevebb hierarchia uralkodik egy társadalomban, az annál rugalmatlanabb, azaz annál inkább képtelen a változásokra megfelelően reagálni, minek következtében egyre kiszolgáltatottabb a társadalmi gyűlöletnek.

A társadalmi **gyűlölet előtt zárt társadalmak** a következményekre helyezik a hangsúlyt, ezért minden esetben társadalmi problémaként kezelik ezt a jelenséget. Mint minden társadalmi problémát, ezt is csak a tényleges dimenzióit figyelembe véve, komplex módon lehet kezelni. A kulturális elszigetelés nem elegendő, és nem elégedhetünk meg csupán a jogi és hivatali szankciókkal. Ma a társadalmi gyűlölet előtt zárt társadalmak a lehető legváltozatosabb eszközökkel és módszerekkel veszik fel a küzdelmet a társadalmi gyűlölet ellen. Világosan kijelölik a demokrácia határait, ez persze nem jelent feltétlen büntetőjogi tiltást, viszont minden esetben változatos és valóságos szankciókkal jár együtt. Más problémakezelést és szabályozást igényelnek azok az országok, ahol a közösség nem elutasító a gyűlöletkeltéssel szemben, ahol tehát kulturálisan nem lehet útját állni a társadalmi gyűlölet intézményesülésének.

Kulcsfogalmak

intolerancia
prekariátus
gyűlölet előtt zárt társadalmak
gyűlölet előtt nyitott társadalmak
társadalmi szolidaritás
öngyilkossági szerződés

Kérdések

1. Hasznos lehet-e az intolerancia intoleráns kezelése?
2. Hozzájárulhat-e a rendőrség ahhoz, hogy egy társadalom zárttá váljon a gyűlölet számára?

5. Jogi szabályozás, civil szervezetek, esetek

2012 elején öt jogvédő szervezet, az Amnesty International Magyarország, a Háttér Társaság a Melegekért, a Magyar Helsinki Bizottság, a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Iroda és a Társaság a Szabadságjogokért civil platformot alakított Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport (GYEM) néven a gyűlölet-bűncselekmények elleni hatékonyabb állami fellépés elérése érdekében. Az új Btk. minisztériumi előkészítésének hírére a jogvédők részletes javaslatcsomagot készítettek, amelyben a rasszista, antiszemita,

homofób és más előítélet-motivált bűncselekmények elleni – nemzetközileg is elvárt – erősebb törvényi védelmének megvalósítására átfogó reformot javasoltak.

Bár az új büntető kódexről szóló törvényjavaslat a civilek által javasolt komplex reformot nem vette át, a javaslatot kidolgozó minisztérium az emberi jogi szervezetek néhány javaslatát megfogadta. Így a jelenlegi törvényjavaslat alapján nem szűnik meg a gyűlölet-bűncselekmények – amelyet a Btk.-ban „a közösség tagja elleni erőszak” tényállásként találunk meg – előkészületének büntethetősége, és a védett – nemzeti, etnikai, faji és vallási – csoportok mellé bekerülnek a szexuális irányultság és nemi identitás szerinti csoportok, valamint a fogyatékos emberek.

„Örömmel nyugtáztuk, hogy a közösség tagjai elleni erőszakot a javaslat továbbra is kiemelt bűncselekmény-típusnak kezeli, és annak nyomozását megyei (fővárosi) hatáskörbe utalja. Problémásnak érezzük ugyanakkor, hogy a javaslat, a hatályos jogszabályhoz hasonlóan, a tényállás egységét megbontva nem emeli megyei szintre a közösség tagja elleni erőszak előkészülete kapcsán (216. § (4)) induló nyomozásokat.” 2013. június 5.

A Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoportban dolgozók, akik a sértetteknek jogi segítséget is nyújtanak, már több alkalommal jelezték, hogy Magyarországon a gyűlölet-bűncselekmények áldozatai nem kapnak megfelelő védelmet. Úgy látják, hogy rendőrök sokszor nem ismerik fel, ha egy cselekményt előítéletes indítékból követnek el, ezért azokat is a rendes, szokásos ügymenetben vizsgálják, holott sokkal súlyosabb esetekről van szó.

Esetek sorát lehet sorolni, de csak néhány példa: 2012 augusztusában cigány embereket és házaikat kövekkel dobálták meg szélsőségesek Devecserben. Ugyanezen a nyáron egy meleg tábor résztvevőit fenyegették meg azzal, hogy felgyújtják a házaikat. A zsidó széder ünnepet ülők ablakát kővel törték be. Ezekben az esetekben, annak ellenére, hogy a támadások indítéka a külső szemlélő számára is egyértelmű, a rendőrség nem ismerte fel a gyűlölet-indítéket a támadások mögött. Ez pedig komoly hiba, mivel a rasszista, antiszemita, homofób és egyéb, a kiszolgáltatott csoportok ellen irányuló támadások identitásában sértik az áldozatokat, ezáltal a teljes csoportra megfélemlítően hatnak és végső soron súlyosan veszélyeztetik a társadalmi közösségek békés együttélését. Ezért különösen indokolt, hogy a büntető igazságszolgáltatás kiemelt figyelmet szenteljen a gyűlölet-

bűncselekmények megelőzésének, felismerésének és az elkövetőket a megfelelően minősített bűncselekmény miatt vonják felelősségre. (GYEM, 2013.)

Irodalom

Athéna Intézet http://athenaintezet.hu/gyuloletbuncselekmeny_adatbazis

A Guide to Fighting Hate Crime, Manchester, A CST Publication, Home office, é.n.

Allport, Gordon W.: *Az előítélet* (1954), Budapest, Osiris, 1999.

Az antiszemita beszéd a szabadság része, *TASZ*, 2012. december 1.

<http://tasz.hu/szolasszabadsag/az-antiszemita-beszed-szabadsag-resze>

BH1998. 521. bírósági határozat. Idézi Mádl Ferenc köztársasági elnök Holló Andrásához az Alkotmánybíróság elnökéhez 2003. december 20-án a BTK módosítása kapcsán írt levele

http://alkotmányjog.jogiforum.hu/upload/ke_abind_normkont.pdf

Balogh Lídia - Dinók Henriett - Pap András László: [A jog által láthatatlan? A gyűlölet-bűncselekmények szabályozási kérdései és gyakorlati problémái](#). Fundamentum 2012/4. Budapest

Bonilla-Silva, Eduardo: *Racism without Racism. Color-Blind Racism and the Persistence of Radical Inequality in the United States*, Rowman & Littlefield Publ. 2006-

Brewer, M. B., & Brown, R. J.: Intergroup Relations. In D. T. Gilbert, S. T. Fiske & G. Lindzey (Eds.), *Handbook of Social Psychology* (4th ed., Vol. 2, pp. 554–594). Boston: McGraw-Hill, 1998.

Castel, R.: *A szociális kérdés alakváltozásai. A bérmunka krónikája* (1995), A Szociálpolitikai Értesítő Könyvtára, 1998.

Castells, M.: *A hálózati társadalom kialakulása*, I. k., Gondolat-Infonia, (1996), 2000.

Csepeli György – Murányi István – Prazsák Gergő: *Új tekintélyelvűség a mai Magyarországon. Társadalmi csoportok hierarchiájának látásviszonyai*, Apeiron, Budapest, 2011.

Dunbar, E.: Symbolic, Relational, and Ideological Signifiers of Bias-Motivated Offenders: Toward a Strategy of Assessment, *American Journal of Orthopsychiatry*, 73, 203-211, 2003.

Fleck Zoltán – Krémer Ferenc – Navratil Szonja – Uszkiewicz Erik: *Technika vagy érték a jogállam? A jogállami értékek átadása és az előítéletek csökkentése a jogászok és rendőrtisztek képzésében*, L' Harmattan, 2012.

FRA – Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége kiadványai <http://fra.europa.eu/en/theme/>
Gerstenfeld, P.: *Hate Crimes: Causes, Controls and Controversies*, London, Sage, 2004.

- Green, H. T. & Gabbidon, Ah. L.: *Encyclopedia of Race and Crime*, Sage, Thousand Oaks, 2009.
- Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport www.gyuloletellen.hu
- Hate Crime – The Cross-Government Action Plan*, September 2009, <http://library.npia.police.uk/docs/homeoffice/hate-crime-action-plan.pdf>
- Herek, G. M., Cogan, J. C., & Gillis, J. R. Victim Experiences in Hate Crimes Based on Sexual Orientation. *Journal of Social Issues*, 58, 319–339. 2002.
- Hudson Jr., David L.: *Hate Crimes*, New York, Chelsea House, 2009.
- Jorde, Lynn B. & Wooding, Stephen P.: Genetic Variation, Classification and “Race”; *Nature Genetics* 36, 2004 October, <http://www.nature.com/ng/journal/v36/n11s/full/ng1435.html>
- Kielinger, V. & Peterson, S.: Policing Hate Crimes in London, *American Behavioral Scientist*, 51, 196-204, 2007..
- Krémer Ferenc: A biztonság intézménye és a rendőrség; *Replika*, 2011/1
- Krohn, Marvin d. & Lizotte Alan J. & Hall, Gina Penly ed.: *Handbook on Crime and Deviance*, Springer, London, New York, 2009.
- Kruger, A. B. & Pischke, J. S.: A Statistical Analysis of Crime against Foreigners in Unified Germany, *Journal of Human Resources*, 32, 182-209, 1997..
- Lentin, Alana: *Racism and Anti-racism in Europe*, Pluto Press, London, 2004.
- Lentin, Alana @ Titley, Gavan: *The Crisis of Multiculturalism, Racism in a Neoliberal Age*, London, New York, 2011.
- Levin, J.: *The Violence of Hate: Confronting Racism, Anti-Racism, and other forms of Bigotry*, Allyn and Bacon, Boston, 2002.
- Levin, J. & McDevitt, J.: *Hate Crimes: The Rising Tide of Bigotry and Bloodshed*, Plenum Press, New York, 1993.
- Levin, J., & McDevitt, J. *Hate crimes revisited: America’s war against those who are different*. Boulder, CO: Westview. 2002.
- Loury, Glenn C.: *A faji egyenlőtlenségek anatómiája*, Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2002.
- Lyons, C. J.: Community (Dis)organization and Racially Motivated Crime, *American Journal of Sociology*, 113, 815-863, 2007.
- McDevitt, J. & Levin, J., & Bennett, S. Hate crime offenders: An Expanded Typology. *Journal of Social Issues*, 58, 303–317. 2002.

McDevitt, J. & Balboni, J., Garcia, L. & Gu, J. Consequences for Victims: A Comparison of Bias and Non-bias-motivated Assaults. *American Behavioral Scientist*, 45,697–713, 2001.

Nyusztay Máté: Botrányos konferencia a cigányságról, *Népszabadság*, 2013. április 12.
http://nol.hu/belfold/romboloknak_megtorlas_bomlastermeknek_atterites

Pap András László –Simonovits Bori: Látható és mégsem átlátható előítéletesség a rendőri igazoltatási gyakorlatban –adalekok a rendészeti jog felülvizsgálatának kérdéséhez *Rendészeti Szemle* 55/5 (2007), 27-56.

Petrosino, C.: Connecting the Past to the Future: Hate Crime in America; B. Perry (ed.): *Hate and Bias Crime: A Reader*, London, Routledge, 2003.

A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, ENSZ (1966),
<http://www.hrweb.org/legal/cpr.html>

Rasszista támadásért ítélték el romákat, [*origo*], 2012. július 3.
<http://www.origo.hu/itthon/20120703-rasszista-tamadasert-iteltek-el-romakat.html>

Rose, S. M., & Mechanic, M. B.: Psychological Distress, Crime Features, and Help-seeking Behaviors Related to Homophobic Bias Incidents. *American Behavioral Scientist*, 46,14–26, 2002.

Saunders, Kevin W.: *Degradation. What the History of Obscenity Tells Us about Hate Speech*, New York and London, New York University Press, 2011.

Standing, Guy.: *The Precariat: The New Dangerous Class*, Bloomsbury Academic, 2011.

Strom, K. J.: *Hate Crimes Reported in NIBRS, 1997-1998*, Washington D.C., U.S. Department of Justice, Bureau of Justice Statistics, 2001]

Tietze, Tad: Language, violence, politics; Humphrys, Elizabeth – Rundle, Guy – Tietze, Tad (eds.): *On Utøya: Anders Breivik, Right Terror, Racism and Europe*, Elguta Press, 2011, Kindle Edition

Whitle Jr., Bernard E. & Kite, Mary E.: *The Psychology of Prejudice and Discrimination*, Wadsworth, 2010.
http://nol.hu/belfold/20100628-hamis_jelentes_tatarszentgyorgyrol
<http://www.origo.hu/itthon/20130411-az-izsaki-rendorsegen-agyon-vert-orgovanyi-ferfi-kapcsolata-a-helyiekkal.html>
http://hvg.hu/itthon/20130412_ciganysa_kereszteny_konferencia
www.pickledpolitics.com/archives/5603
<http://www.nol.tv.hu/video/4642.html>

http://atv.hu/cikk/20120929_embernek_nem_nevezhető_faj_vona_szerint_a_jobbik_nem_rasszista

http://nol.hu/belfold/vona_a_jobbik_nem_rasszista_sot

„http://atv.hu/belfold/20130410_peppe_volt_verve_halaleset_es_kenyszervallatas_miatt_nyomoznak_izsakon

http://jogtalanul.blog.hu/2011/10/05/hogyan_keni_el_a_rendorseg_a_gyulolet_buncselekmenyeket

<http://www.hrw.org/de/news/2011/12/09/die-reaktion-des-staates-auf-hasskriminalit-t-deutschland>